

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

CZU 343.37:343.222(043.2)

BĂBĂLĂU Denis

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU PRACTICAREA
ILEGALĂ A ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR**

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2017

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept penal al
Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova

Conducător științific:

ULIANOVSKI Gheorghe,
doctor în drept, conferențiar universitar,
specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Referenți oficiali:

1. TOADER Tudorel, doctor în drept, profesor universitar, România
2. BUJOR Valeriu, doctor în drept, profesor universitar

Componența Consiliului Științific Specializat:

- 1. BRÎNZA Sergiu,** președinte, doctor habilitat în drept,
profesor universitar
- 2. STATI Vitalie,** secretar științific, doctor în drept,
conferențiar universitar
- 3. CUȘNIR Valeriu,** doctor habilitat în drept, profesor universitar
- 4. BARBĂNEAGRĂ Alexei,** doctor habilitat în drept,
profesor universitar
- 5. BOTNARU Stela,** doctor în drept, conferențiar universitar
- 6. ȘAVGA Alina,** doctor în drept, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la 24 iunie 2017, ora 12.30, în ședința
Consiliului Științific Specializat D 30.554.01-02 din cadrul
Universității de Stat din Moldova (MD 2009, Republica Moldova, mun.
Chișinău, str. A. Mateevici, 60, blocul IV, aula 222).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate pe pagina Web a
CNAA (<http://www.cnaa.acad.md>), la Biblioteca Universității de Stat
din Moldova și la Biblioteca Națională a Republicii Moldova.

Autoreferatul a fost expedit la 3 mai 2017.

*Secretar științific al
Consiliului Științific Specializat,
dr., conf. univ.*

STATI Vitalie

*Conducător științific,
dr., conf. univ.*

ULIANOVSKI Gheorghe

Autor:

BĂBĂLĂU Denis

© BĂBĂLĂU Denis, 2017

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Este cunoscut că economia tenebră constituie una dintre cauzele principale ale șomajului, ale scăderii nivelului de trai al populației, ale emigrării forței de muncă etc. La rândul său, practicarea ilegală a activității de întreprinzător stimulează proliferarea economiei tenebre. Cei care comit infracțiunile specificate la art. 241 CP RM se autoexclud din sfera raporturilor juridice desfășurate în sfera activității de întreprinzător. Astfel, pericolul social al respectivelor infracțiuni constă nu în aceea că făptuitorul obține un profit, dar în aceea că făptuitorul se eschivează de la controlul din partea statului. Are dreptate L.S. Aistova când susține: „Pierderea de către stat a controlului asupra activității de întreprinzător duce la aceea că statul nu poate evalua obiectiv care produse sunt fabricate, care este volumul operațiunilor comerciale, care este numărul persoanelor antrenate în sfera activității de întreprinzător etc. În lipsa unor astfel de date, statul nu poate realiza o politică economică, financiară și fiscală echilibrată” [22, p. 21].

Legea penală se numără printre mijloacele juridice de reglementare a activității de întreprinzător. Ne referim nu doar la legea penală autohtonă. Articole similare cu art. 241 CP RM găsim în legile penale ale tuturor statelor membre ale CSI (cu excepția Ucrainei), ale Republicii Populare Chineze, Mongoliei, dar și în ale unor state membre ale Uniunii Europene (Slovaciei, Letoniei, Estoniei, Lituaniei etc.). Din legea penală a Ucrainei a fost exclus articolul care corespundea cu art. 241 CP RM. Considerăm că, în contextul legii penale a Republicii Moldova, o asemenea dezincriminare ar fi inoportună.

Posibilele cauze ale comiterii infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM rezultă implicit din textul Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”: „La etapa desfășurării afacerii, întreprinzătorii se confruntă cu o serie de condiții obligatorii impuse diferitelor genuri de activități și suportă bariere și costuri administrative legate de: numărul mare al inspecțiilor de stat; frecvența și modalitatea de prezentare a rapoartelor și a informațiilor obligatorii; modalitatea de achitare a impozitelor și, respectiv, consumul de timp; obținerea unui număr impunător de acte permissive pentru construcții, instalații, echipamente, materii prime, produse și servicii, inclusiv pentru cele importate și exportate; formalități, proceduri și reguli anevoioase și netransparente în administrarea vamală și în asigurarea declarării vamale la importul și la exportul de mărfuri și servicii etc.” Considerăm că, până la soluționarea tuturor acestor probleme, este justificată păstrarea în Codul penal a articolului 241.

Suntem de părere că interpretarea și aplicarea prevederilor art. 241 CP RM în conformitate cu principiul legalității se numără printre factorii esențiali care contribuie la prevenirea și combaterea practicării ilegale a activității de întreprinzător. Cu siguranță, studiul detaliat, având ca obiect de cercetare răspunderea pentru infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM, va înlesni identificarea căilor de depășire a deficiențelor ce împiedică interpretarea și aplicarea corectă a acestui articol.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Printre oamenii de știință care au cercetat problema privind răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător se numără: T. Andronic, V. Berliba, A. Borodac, S. Brînza, R. Cojocar, L. Gîrla, V. Iacuboi, V. Spalatu, V. Stati, Iu. Tabarcea (*Republica Moldova*); L.S. Aistova, P.S. Iani, Ia.E. Ivanova, M.M. Malikov, A.V. Silaev, M.N. Urda, E.S. Voteakova (*Federația Rusă*); O.O. Dudorov, Ia.O. Lantinov, R.O. Movcean, O.V. Skvorțova, V.A. Zaeț (*Ucraina*); E.N. Bodilovskaia, M.E. Denisiuk, A. Makarenko (*Republica Belarus*) etc. Lucrările acestor autori consacrați reprezintă baza teoretică a investigației. Prezenta lucrare vine să întregască studiile întreprinse anterior în domeniu, în ea fiind evidențiate unele tendințe și aspecte noi, specifice etapei actuale de dezvoltare a societății.

Monitorizarea gradului de studiere a temei investigate ne permite să afirmăm că nivelul de elaborare a concepției privind răspunderea pentru infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM nu poate fi recunoscut pe deplin satisfăcător. Această stare de lucruri are următoarele cauze: nu au fost elucidate *in toto* criteriile de delimitare a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM de infracțiunile prevăzute la art. 190, 241¹, 242, 244, 244¹ și altele din Codul penal; nu au fost scoase pe deplin în evidență convergențele și divergențele dintre art. 241 CP RM și unele norme nepenale, relevabile în procesul de apărare a ordinii de drept împotriva practicării ilegale a activității de întreprinzător; nu au fost suficient relevate deficiențele de ordin tehnico-legislativ ce marchează dispozițiile art. 125 și 241 CP RM, precum și ale art. 263 din Codul contravențional etc.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei de față constă în aprofundarea concepției de aplicare a răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM, în condițiile în care statul încearcă să stimuleze și să susțină sectorul afacerilor, iar apărarea penală a practicării legale a activității de întreprinzător contribuie la diminuarea nivelului economiei tenebre, la adaptarea la presiunile competitive internaționale, precum și la încurajarea spiritului

inovator. La fel, scopul propus rezidă în identificarea punctelor nevralgice ale sistemului actual de protecție penală a ordinii de drept împotriva infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, urmând a fi elaborate și propuse măsuri concrete de eficientizare a cadrului reglementar în materie.

Atingerea scopului preconizat presupune realizarea următoarelor *obiective*: stabilirea caracteristicilor obiectului juridic și ale obiectului imaterial în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM; identificarea conținutului noțiunii „activitate de întreprinzător” utilizate în art. 125 și 241 CP RM; relevarea formei și conținutului faptei prejudiciabile specificate la art. 241 CP RM prin prisma prevederilor de la lit. a)-d) art. 125 CP RM; profilarea particularităților ce caracterizează consumarea infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM; identificarea formei și tipului vinovăției manifestate la săvârșirea infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM; elucidarea aspectelor legate de vârsta minimă a răspunderii penale pentru faptele incriminate la art. 241 CP RM; relevarea ipotezelor în care subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM are o calitate specială; determinarea condițiilor în care devin aplicabile dispozițiile de la lit. b) și c) alin. (2) art. 241 CP RM; elucidarea criteriilor de delimitare a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM de infracțiunile prevăzute la art. 190, 241¹, 242, 244, 244¹ și altele din Codul penal; evidențierea convergențelor și divergențelor dintre art. 241 CP RM și unele norme nepenale, relevabile în procesul de apărare a ordinii de drept împotriva practicării ilegale a activității de întreprinzător; semnalarea deficiențelor de ordin tehnico-legislativ de care suferă dispozițiile art. 125 și 241 CP RM, precum și ale art. 263 din Codul contravențional; formularea de recomandări menite să contribuie la îmbunătățirea calitativă a dispozițiilor art. 125 și 241 CP RM.

Metodologia cercetării științifice. Pentru realizarea scopului propus și a obiectivelor trasate, în calitate de metode de cercetare au fost utilizate metoda logică, metoda comparativă, metoda istorică etc. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei, legislației și a practicii instanțelor judecătorești din Republica Moldova existente în domeniul dat. La realizarea studiului, drept punct de reper a servit legislația penală a Republicii Moldova și a altor state (a Federației Ruse, Mongoliei, Muntenegrului, Armeniei, Azerbaidjanului, Bielorusiei, Bulgariei, Coreii, Estoniei, Georgiei, Letoniei, Lituaniei, Kazahstanului, Kârgâzstanului, Chinei, Serbiei, Slovaciei, Tadjikistanului, Turkmenistanului, Uzbekistanului, Ucrainei etc.) consacrată infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător.

Noutatea și originalitatea științifică. Caracterul novator al rezultatelor obținute este determinat de faptul că lucrarea de față se numără printre primele încercări de a efectua o investigație a infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM. Pe acest suport au fost formulate concluzii și recomandări teoretice în vederea îmbunătățirii continue a legislației.

Considerăm că aportul nostru la ridicarea gradului de investigație a celor mai controversate probleme ale științei și practicii dreptului penal vizând infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM se exprimă în: stabilirea conținutului obiectului juridic și al obiectului imaterial ale acestor infracțiuni; identificarea conținutului laturii obiective a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM; relevarea trăsăturilor ce caracterizează vinovăția, motivul și scopul respectivelor infracțiuni; circumstanțierea caracteristicilor subiectului infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM; identificarea criteriilor de disociere a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM în raport cu faptele infracționale incriminate la art. 190, 241¹, 242, 244, 244¹ și altele din Codul penal etc.

Problema științifică importantă rezolvată constă în interpretarea prevederilor art. 241 CP RM, ceea ce a condus la clarificarea pentru practicienii și teoreticienii din domeniul dreptului penal a condițiilor în care acest articol devine aplicabil, în vederea calificării corecte a faptelor infracționale în corespundere cu art. 241 CP RM.

Semnificația teoretică a lucrării își găsește exprimare în definirea bazelor conceptuale ale studiului de drept penal al răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM; în sistematizarea abordărilor teoretice referitoare la stabilirea elementelor constitutive și a circumstanțelor agravante ale infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM etc.

Valoarea aplicativă a lucrării se exprimă în următoarele: 1) interpretarea noțiunilor și termenilor ce apar în art. 125 și 241 CP RM este importantă pentru aplicarea reușită a acestor norme în practica judiciară, precum și pentru dezvoltarea ulterioară a concepțiilor științifice; 2) interpretarea celor mai controversate aspecte ce caracterizează infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM va avea o contribuție certă la dezvoltarea polemicii științifice; 3) concluziile și recomandările făcute în teză pot facilita procesul de înfăptuire a justiției penale, precum și procesul educațional în instituțiile cu profil juridic, în același rând procesul de perfecționare profesională continuă a avocaților, procurorilor, judecătorilor și a altor specialiști în domeniu etc.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere: stabilirea caracteristicilor obiectului juridic și ale obiectului imaterial în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM; identificarea conținutului noțiunii

„activitate de întreprinzător” utilizate în art. 125 și 241 CP RM; relevarea formei și conținutului faptei prejudiciabile specificate la art. 241 CP RM prin prisma prevederilor de la lit. a)-d) art. 125 CP RM etc.

Implementarea rezultatelor științifice. Acestea sunt aplicabile la elaborarea de publicații științifice cu caracter de îndrumare pentru cadrele didactice, studenți, masteranzi, doctoranzi; la elaborarea de proiecte didactice și curricule în materie de drept penal ce reflectă tema răspunderii penale pentru infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM.

Aprobarea rezultatelor. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei au fost expuse în cadrul a 9 publicații științifice. De asemenea, ele au constituit subiectul discuțiilor purtate la ședințele Departamentului Drept Penal al Universității de Stat din Moldova în anii 2014-2016. În același timp, unele idei ce constituie rezultatul cercetării au fost prezentate la: cea de-a XVI-a Conferință științifică internațională „Studiile științifice actuale în lumea modernă” (Pereiaslav-Hmelnițki, Ucraina, 26-27 august 2016); Conferința științifică cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 28-29 septembrie 2016).

Publicații la tema tezei: 9 lucrări științifice.

Volumul și structura tezei: 160 pagini text de bază ce cuprinde: Introducere, 4 capitole, concluzii și recomandări; bibliografia din 354 titluri; declarația privind asumarea răspunderii; CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie: practicarea ilegală a activității de întreprinzător; profit; venituri; înregistrare; genuri de activitate interzise de legislație; mărci; coduri fiscale; două sau mai multe persoane; folosirea situației de serviciu.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța problemei abordate, sunt formulate scopul și obiectivele tezei, sunt concretizate nouitatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor, fiind punctat sumarul compartimentelor tezei.

În **Capitolul 1 „Analiza situației în știința dreptului penal privind răspunderea pentru infracțiunile de practicare ilegală a activității de întreprinzător”** este efectuată analiza materialelor științifice la tema tezei publicate în țară și peste hotare. O atenție deosebită se acordă publicațiilor din ultimii ani. Examinarea se face în consecutivitate cronologică. La concret, au fost analizate lucrările următorilor autori: L.S. Aistova, P.S. Iani, Ia.E. Ivanova, M.M. Malikov, A.V. Silaev, M.N. Urda, E.S. Voteakova (*Federația Rusă*); O.O. Dudorov, Ia.O. Lantinov, R.O. Movcean, O.V. Skvorțova,

V.A. Zaeț (*Ucraina*); E.N. Bodilovskaia, M.E. Denisiuk, A. Makarenko (*Republica Belarus*). Un spațiu aparte se acordă analizei materialelor științifice la tema tezei publicate în Republica Moldova, elaborate de T. Andronic, V. Berliba, A. Borodac, S. Brînza, R. Cojocaru, L. Gîrla, V. Iacuboi, V. Spalatu, V. Stati, Iu. Tabarcea.

În șirul acestor lucrări se înscriu:

- monografia elaborată de L.S. Aistova în 2002 [20].

Prezintă interes opinia acestui autor din care deducem că subiect al infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător poate fi doar persoana care desfășoară nemijlocit activitatea de întreprinzător: „Fondatorii și acționarii nu pot fi supuși răspunderii penale pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător, dacă ei nu participă nemijlocit la desfășurarea activității de întreprinzător”. O asemenea opinie, care își găsește confirmare în art. 4 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, ne ajută să răspundem la întrebarea: este oare necesar ca subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM să aibă o calitate specială?

Totodată, nu agreăm poziția lui L.S. Aistova, potrivit căreia activitatea de întreprinzător nu poate fi niciodată practică unipersonal; ea reprezintă o activitate organizată a două sau a mai multor persoane. Considerăm prea categorică această afirmație. Infracțiunile specificate la art. 241 CP RM nu sunt infracțiuni presupunând o pluralitate naturală de făptuitori (așa cum este, de exemplu, infracțiunea prevăzută la art. 246 CP RM);

- lucrarea având un grup de autori: A. Barbăneagră, V. Berliba, M. Bârgău și alții, ce datează din anul 2003 [11].

Prin prisma prevederilor Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi se face interpretarea art. 125 și a art. 241 CP RM. În paralel, este efectuată analiza elementelor constitutive și a circumstanțelor agravante ale infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM.

În special, V. Berliba definește noțiunile „activitate de întreprinzător”, „filială”, „reprezentanță”, „marcă comercială”, „cod fiscal”, „profit” etc. Este stabilit conținutul obiectului juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM: relațiile sociale din domeniul antreprenoriatului. În continuare, sunt examinate cele patru modalități normative ale infracțiunilor analizate, specificate la art. 125 CP RM. Sunt relevate caracteristicile urmărilor prejudiciabile nominalizate în art. 241 CP RM. Autorul caracterizează latura subiectivă și subiectul infracțiunilor specificate la acest articol. Nu în ultimul rând, sunt analizate circumstanțele agravante ale acestor infracțiuni.

De asemenea, atrag atenția unele concluzii formulate de V. Berliba. De exemplu, dânsul afirmă: problema vizând posibilitatea recunoașterii activității de întreprinzător se soluționează în fiecare caz concret în funcție de continuitatea și intensitatea actelor săvârșite, de profitul obținut și de alți factori. Nu este considerată activitate de întreprinzător activitatea care constă în acordarea întâmplătoare de servicii, în semn de răsplată, cum ar fi reparația autovehiculelor persoanelor cunoscute.

Prin aceasta se sugerează că nu oricare activitate de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor reprezintă o activitate de întreprinzător. La fel, din punctul de vedere precitat putem deduce că o tranzacție singulară sau chiar o pluralitate de tranzacții singulare nu trebuie confundată cu activitatea de întreprinzător, care este practică sistematic, pentru a-i asigura întreprinzătorului o sursă permanentă de venituri;

- autoreferatul tezei de doctor susținute de *Ia.O. Lantinov* în 2004 [23].

În opinia acestui autor, impunerea, prin intermediul legii penale, a interdicției de a încălca ordinea de practicare a activității de întreprinzător sau bancare este necesară doar în perioada de tranziție la economia de piață. De asemenea, *Ia.O. Lantinov* analizează gradul de corespundere a art. 202 „Încălcarea ordinii de practicare a activității de întreprinzător sau bancare” din Codul penal al Ucrainei cu temeiurile și principiile de incriminare. Se ajunge la concluzia că această corespundere este una parțială. De aceea, autorul propune operarea unor modificări în art. 202 din Codul penal al Ucrainei. Din punctul de vedere al lui *Ia.O. Lantinov*, dacă încălcarea ordinii de practicare a activității de întreprinzător sau bancare presupune obținerea unui profit, atunci, în plan secundar, se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la obținerea unor venituri în rezultatul activității de întreprinzător. La fel, el consideră că veniturile obținute reprezintă obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art. 202 din Codul penal al Ucrainei;

- lucrarea aparținând unui grup de autori: *A. Barbăneagră, V. Berliba, C. Gurschi și alții*, publicată în 2005 [1].

Această lucrare reproduce, în mare parte, ideile conturate în lucrarea pe care am analizat-o anterior, ce datează din 2003. În același timp, își găsesc dezvoltare alte idei. De exemplu, V. Berliba afirmă că incriminarea de la art. 241 CP RM apără relațiile sociale care asigură legalitatea desfășurării activității de întreprinzător în sfera producției, comerțului, acordării de servicii etc. În ce privește pericolul social al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, V. Berliba menționează: pericolul social constă în faptul că sunt încălcate interesele generale ale antreprenoriatului legal, interesele

consumatorilor și ale altor contragenți, precum și interesele financiare ale statului, deoarece drept rezultat al activității ilegale de întreprinzător se creează posibilitatea de obținere a unor venituri necontrolate de către stat și de către organele fiscale ale acestuia, statul fiind astfel limitat în posibilitatea de a-și acumula veniturile necesare la buget și de a opera cu acestea;

- articolele științifice ale lui V. Iacuboi elaborate în perioada anilor 2007-2008 [12-16].

Inter alia, în unul dintre articolele sale autoarea supune analizei reglementarea răspunderii pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător conform codurilor penale ale unor state din spațiul post-sovietic (al Federației Ruse, al Ucrainei, al Armeniei). Printre altele, sunt stabilite avantajele și dezavantajele: 1) utilizării în legile penale ale acestor state a termenului „venituri” (și nu a termenului „profit”) pentru desemnarea urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător; 2) apărării prin intermediul legilor penale ale acestor state a relațiilor sociale cu privire la practicarea activității de întreprinzător supuse licențierii. Această analiză a contribuit la formarea punctului nostru de vedere vizavi de oportunitatea efectuării unor remanieri în art. 125 și 241 CP RM.

Într-o altă publicație, V. Iacuboi întreprinde o analiză a aspectelor legale de delimitarea infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM de faptele prevăzute la art. 162 din Codul cu privire la contravențiile administrative. Astfel, au fost realizate următoarele sarcini: a) stabilirea prevederilor art. 162 al Codului cu privire la contravențiile administrative care sunt complementare cu prevederile art. 125 CP RM; b) identificarea criteriilor de delimitare a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM de faptele contravenționale conexe, sub aspectul caracteristicilor faptei prejudiciabile; c) recomandarea vizând înlăturarea imperfecțiunilor de ordin tehnico-legislativ care marchează dispozițiile art. 125 și 241 CP RM, precum și ale art. 162 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Un alt articol științific, elaborat de V. Iacuboi, este consacrat examinării caracteristicilor valorilor sociale specifice (și relațiilor sociale aferente) care suferă atingere în urma săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM. În urma analizei detaliate a multiplelor puncte de vedere asupra naturii juridice a obiectului juridic special al infracțiunilor în cauză, autoarea ajunge la următoarea concluzie: faptele incriminate la art. 241 CP RM lezează sau pun în pericol relațiile sociale cu privire la practicarea legală a activității de întreprinzător;

- articolul științific elaborat în coautorat de *V. Berliba* și *R. Cojocaru*, publicat într-o ediție specială din 2008-2009 [10].

În cadrul acestuia sunt examinate obiectul și latura obiectivă a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM. După analiza mai multor puncte de vedere referitoare la conținutul obiectului juridic special al acestor infracțiuni, autorii ajung la concluzia că acest obiect îl constituie relațiile sociale din sfera antreprenoriatului, a căror existență și normală desfășurare sunt condiționate de respectarea ordinii stabilite de organele statale pentru practicarea activității de întreprinzător. De asemenea, comportă interes opinia expusă de *V. Berliba* și *R. Cojocaru*, conform căreia relațiile sociale din domeniul fiscal nu suferă atingere în rezultatul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM. Nu pot fi trecute cu vederea nici punctele de vedere ale acestor autori referitor la caracteristicile modalităților normative specificate la art. 125 CP RM, precum și la alte aspecte ce țin de latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM;

- articolul științific elaborat de *P.S. Iani*, care a apărut de sub tipar în 2009 [24].

În cadrul acestuia, autorul abordează compatibilizarea terminologică a reglementărilor penale referitoare la infracțiunile reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător cu reglementările extrapenale de referință. *P.S. Iani* consideră că aparatul noțional al respectivelor reglementări penale se inspiră necesarmente din noțiunile care se conțin în reglementările extrapenale de referință. Legiuitorul trebuie să respecte această regulă atunci când adoptă o normă penală. Compatibilizarea terminologică a reglementărilor de ambele tipuri ar face inutilă discuția cu privire la prioritatea unuia dintre acestea. În lipsa unei coliziuni dintre reglementările penale și cele extrapenale, acestea s-ar completa armonios, reglementând împreună relațiile sociale cu privire la practicarea legală a activității de întreprinzător.

În principiu, suntem de acord cu aceste teze. Or, noțiunea „activitate de întreprinzător”, utilizată în legea penală, are același înțeles ca și noțiunea „activitate de întreprinzător”, folosită în reglementările de drept civil;

- articolul științific al lui *V. Spalatu* elaborat în același an 2009 [17].

În cadrul acestei publicații sunt analizate urmările prejudiciabile ale infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM. În special, autorul întreprinde o exegeză a opiniilor doctrinare privitoare la conținutul noțiunilor „profit” și „venituri”. Se ajunge la concluzia că prin „profit”, în sensul art. 241 CP RM, se are în vedere venitul total, care este obținut independent de cheltuielile suportate ca urmare a desfășurării activității de întreprinzător. De asemenea, merită atenție propunerea autorului de a fi exclusă din art. 241

CP RM mențiunea cu privire la obținerea profitului. Aceasta deoarece, în opinia lui, noțiunea „profit” este parte integrantă a noțiunii „activitate de întreprinzător” în sensul art. 241 CP RM și al Legii cu privire la antreprenariat și întreprinderi. În legătură cu aceasta, vom remarca doar că în definiția noțiunii „activitate de întreprinzător” din această lege legiuitorul utilizează termenul „venituri”, și nu „profit”;

- articolul științific al cărui autor este V. Stati, elaborat în 2014 [18].

În acest articol sunt propuse criteriile de delimitare a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM de infracțiunile prevăzute la art. 185², 241¹, 244, 246¹, 361 și altele din Codul penal, precum și de faptele adiacente de factură contravențională sau fiscală. De asemenea, își găsesc dezvoltare ideile conturate în alte publicații elaborate de V. Stati.

Astfel, se menționează că la lit. f) alin. (2) art. 241 CP RM este consemnată nu o circumstanță agravantă a infracțiunii specificate la alin. (1) art. 241 CP RM. De fapt, la alin. (1) și la lit. f) alin. (2) art. 241 CP RM sunt prevăzute infracțiuni de sine stătătoare. Aceste infracțiuni se pot afla între ele în concurs. Explicația acestui fapt constă în următoarele: nu există o componență „de bază” de practicare ilegală a activității de întreprinzător, componență care: 1) nu ar presupune obținerea unui profit în proporții mari sau a unui profit în proporții deosebit de mari și 2) pe care s-ar grefa în calitate de circumstanțe agravante obținerea unui profit în proporții mari sau a unui profit în proporții deosebit de mari. Iată de ce, obținerea unui profit în proporții deosebit de mari nu poate fi privită ca circumstanță agravantă pentru infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 241 CP RM, infracțiune care presupune obținerea unui profit în proporții mari. Or, obținerea unui profit în proporții deosebit de mari nu poate fi privită ca apendice, ca adaos, ca supliment, ca anexă la componența de infracțiune specificată la alin. (1) art. 241 CP RM, care deja presupune obținerea unui profit în proporții mari.

De asemenea, se insistă asupra necesității de a deosebi ipoteza de desfășurare a unor genuri de activitate interzise de legislație (prevăzute la lit. b) art. 125 CP RM), pe de o parte, de ipoteza desfășurării unor genuri de activitate permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat și de ipoteza desfășurării activității de întreprinzător fără licență (care nu sunt specificate la lit. b) art. 125 CP RM). În acest scop, V. Stati recurge la metoda istorică: în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reglementarea unor genuri de activitate în Republica Moldova, nr. 859 din 13.08.1998 (abrogată), erau stabilite distinct două liste: 1) lista genurilor de activitate interzise pe teritoriul Republicii Moldova (anexa nr. 1 la respectiva hotărâre); 2) lista genurilor de activitate ce necesită autorizare prin licențe (anexa

nr. 2 la respectiva hotărâre). Astfel, de exemplu, lista genurilor de activitate interzise pe teritoriul Republicii Moldova cuprindea: 1) producerea, comercializarea și propagarea materialelor pornografice; 2) deschiderea și întreținerea caselor de toleranță; 3) comerțul în scop de contrabandă; 4) alte genuri de activitate interzise de legislația în vigoare, tratatele și convențiile internaționale la care Republica Moldova este parte. În timpul în care Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reglementarea unor genuri de activitate în Republica Moldova, nr. 859 din 13.08.1998, era în vigoare se aplica art. 164 „Practicarea ilegală a activității de întreprinzător” din Codul penal al Republicii Moldova din 1961. Nota la acest articol prevedea: „Prin „desfășurarea ilegală a activității de întreprinzător”, în sensul prezentului articol, se înțelege: ... desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație, precum și desfășurarea fără licență a unor activități ce necesită autorizarea prin licență...”. În nota la art. 164 CP RM din 1961 (care îndeplinește un rol similar cu cel al art. 125 CP RM) desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație este diferențiată în raport cu desfășurarea fără licență a unor activități ce necesită autorizarea prin licență. Luând în considerare contextul istoric în care au fost incriminate faptele reunite sub denumirea marginală de practicare ilegală a activității de întreprinzător, nu există niciun temei de a se afirma că, în contextul art. 125 CP RM (și, implicit, al art. 241 CP RM), noțiunea „desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație” ar fi supraordinată în raport cu noțiunile „desfășurarea unor genuri de activitate permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat” și „desfășurarea activității de întreprinzător fără licență”;

- articolul științific elaborat în coautorat de *O.O. Dudorov* și *R.O. Movcean*, apărut de sub tipar în 2015 [22].

Acești autori se referă la problema ce vizează excluderea art. 202 din Codul penal al Ucrainei. La concret, se relevă că dezincriminarea încălcării ordinii de practicare a activității de întreprinzător sau bancare a avut ca efect imposibilitatea reacționării adecvate la proliferarea așa-numitelor „piramide financiare”. Or, în Codul penal al Ucrainei lipsește un articol similar cu art. 241¹ CP RM. Tocmai art. 202 din Codul penal al Ucrainei era cel care se aplica în cazul desfășurării activității financiare ilegale de către așa-numitele „piramide financiare”.

O.O. Dudorov și R.O. Movcean consideră că este incorect a privi apărarea penală a relațiilor sociale din sfera activității de întreprinzător ca pe o reminiscență a sistemului sovietic de dirijare planificată a economiei. Se ajunge la concluzia că, sub aspectul apărării penale a acestor relații sociale, politica penală promovată în Ucraina se caracterizează prin schimbarea

frecvență a vectorilor. Deseori, amendamentele legislative operate în normele penale în materie sunt contradictorii, lipsindu-le fundamentarea teoretică și raționalitatea practică. Concluzia generală formulată de acești doi autori este că, la etapa actuală de dezvoltare a relațiilor sociale, în Ucraina lipsește o strategie eficientă de apărare penală a relațiilor sociale din sfera activității de întreprinzător. În consecință, ei propun anumite soluții în vederea redresării situației atestate.

Capitolul 2 „Obiectul infracțiunilor de practicare ilegală a activității de întreprinzător” este dedicat analizei obiectului juridic, a obiectului imaterial și a produsului infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM.

Este de menționat că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, obiectul juridic special trebuie să derive din relațiile sociale cu privire la economia națională, dar și din relațiile sociale cu privire la activitatea de întreprinzător (care constituie obiectul juridic de subgrup al infracțiunilor specificate la art. 241, 241¹, 242, 242¹ și 242² CP RM). Nu termenul „antreprenoriat”, ci sintagma „activitate de întreprinzător” este mai potrivită pentru a desemna definitul din cadrul definiției date noțiunii „activitate de întreprinzător” în art. 1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Noțiunea „activitate de întreprinzător”, utilizată în legea penală, are același înțeles ca și noțiunea „activitate de întreprinzător”, folosită în reglementările de drept civil.

Fiecare dintre semnele constitutive ale noțiunii „activitate de întreprinzător”, în sensul art. 1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, are un caracter necesar, dar nu și suficient. Absența oricăruia dintre aceste semne presupune că activitatea nu poate fi considerată activitate de întreprinzător. De aceea, nu oricare activitate de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor reprezintă o activitate de întreprinzător. Comercializarea mărfurilor, activitățile bancare, de investiții, operațiunile cu titluri de valoare, de editare sau de asigurare intră sub incidența definiției noțiunii „activitate de întreprinzător” formulate la art. 1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Cât privește transmiterea proprietății imobiliare în posesie și/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct), aceasta poate fi considerată activitate de întreprinzător doar atunci când presupune prezența tuturor celor opt semne constitutive ale noțiunii „activitate de întreprinzător” în sensul art. 1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. În cazul în care unul dintre aceste semne lipsește, transmiterea proprietății imobiliare în posesie și/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct) nu poate fi considerată activitate de întreprinzător.

În ipoteza faptelor specificate la art. 263 din Codul contravențional, nu este obligatoriu ca făptuitorul să obțină venituri. Este posibil ca el doar

să urmărească obținerea unor venituri. Pentru comparație, în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, este obligatoriu să se obțină profit (nu venituri). Mai mult, profitul obținut trebuie să se exprime în proporții mari sau deosebit de mari.

O tranzacție singulară sau chiar o pluralitate de tranzacții singulare nu trebuie confundată cu activitatea de întreprinzător, care este practică sistematic, pentru a-i asigura întreprinzătorului o sursă permanentă de venituri. Oricare activitate (inclusiv activitatea de întreprinzător) are un caracter sistematic. Nicio activitate nu poate fi realizată instantaneu, *uno actu*. O activitate presupune întotdeauna o succesiune de acte care au la bază aceeași intenție. Nu este posibil ca activitatea să fie formată dintr-un singur act. În consecință, tranzacțiile singulare, având la bază intenții de sine stătătoare, nu pot alcătui o activitate. În art. 241 CP RM, sintagma „activitate de întreprinzător” desemnează nu pur și simplu o activitate. Ea desemnează o activitate care constituie o faptă, o singură faptă. Ar fi cu totul incorect ca art. 241 CP RM să fie aplicat doar atunci când s-ar comite trei sau mai multe infracțiuni prevăzute de acest articol.

Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la practicarea legală a activității de întreprinzător: a) soldată cu obținerea unui profit în proporții mari (în ipoteza infracțiunii specificate la alin. (1) art. 241 CP RM) sau b) soldată cu obținerea unui profit în proporții deosebit de mari (în situația infracțiunii prevăzute la lit. f) alin. (2) art. 241 CP RM).

Calificarea faptei conform art. 241 CP RM exclude aplicarea art. 244 CP RM. Nu este posibil concursul ideal dintre infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM, pe de o parte, și infracțiunile specificate la art. 244 sau 244¹ CP RM, pe de altă parte.

Produsele fabricate în rezultatul practicării ilegale a activității de întreprinzător constituie nu obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, ci produsul acestora. Actele sau informațiile neautentice (false), prezentate de către făptuitor în vederea înregistrării de stat a activității de întreprinzător, nu pot reprezenta nici obiectul material (imaterial) al infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM, nici mijlocul de săvârșire a acestora. În ipoteza prezentării spre înregistrare de acte sau informații neautentice (false), art. 241 CP RM (coroborat cu lit. a) și c) art. 125 CP RM) este funcțional doar în cazul în care o persoană comite una dintre infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM, iar altă persoană prezintă spre înregistrare acte sau informații neautentice (false).

În cazul în care contribuirea prin complicitate la săvârșirea uneia dintre infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM reprezintă scopul persoanei care prezintă spre înregistrare acte sau informații neautentice (false), respectiva persoană ar trebui să răspundă pentru complicitate la una dintre infracțiunile specificate la art. 241 CP RM (privite prin prisma lit. a) și c) art. 125 CP RM), nu ca autor al faptei prevăzute la alin. (8) art. 263 din Codul contravențional.

Codurile fiscale străine și codurile fiscale plastografiate constituie obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM, nu mijlocul de săvârșire a acestora. Nu concursul – real sau ideal – de infracțiuni, ci concurența dintre o parte și un întreg este ceea ce caracterizează relația dintre folosirea unor documente care conțin coduri fiscale plastografiate (care ar intra sub incidența art. 361 CP RM) și desfășurarea activității de întreprinzător cu utilizarea unor coduri fiscale plastografiate (care intră sub incidența art. 241 CP RM).

Infracțiunile specificate la art. 241 CP RM nu au nici obiect material, nici victimă.

Capitolul 3 „Latura obiectivă a infracțiunilor de practicare ilegală a activității de întreprinzător” este consacrat investigării faptei prejudiciabile, a urmărilor prejudiciabile și a legăturii de cauzalitate în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM.

În context, menționăm că, sub aspectul formei faptei prejudiciabile, modalitatea normativă prevăzută la lit. a) art. 125 CP RM presupune săvârșirea unei inacțiuni, succedată de comiterea unei acțiuni.

Infracțiunile specificate la art. 241 CP RM (privite prin prisma lit. a), c) sau d) art. 125 CP RM) nu pot forma un concurs ideal cu infracțiunea prevăzută la art. 242 CP RM. În prezența modalităților normative consemnate la lit. a), c) sau d) art. 125 CP RM nu este posibilă concurența dintre art. 241 și art. 242 CP RM.

În prezența modalității prevăzute la lit. b) art. 125 CP RM, fapta prejudiciabilă adoptă forma acțiunii. Ipoteza prevăzută la lit. b) art. 125 CP RM interzice tuturor (nu doar anumitor categorii de persoane) să desfășoare genuri de activitate interzise de legislație. Articolul 241 CP RM (coroborat cu lit. b) art. 125 CP RM) se află într-o relație de concurență între parte și întreg cu art. 242 CP RM. În prezența modalității prevăzute la lit. b) art. 125 CP RM este exclus concursul ideal dintre infracțiunile prevăzute la art. 241 și 242 CP RM.

Ipoteza desfășurării unor genuri de activitate, permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat, nu se regăsește în dispoziția de la lit. b) art. 125

CP RM și, implicit, în dispoziția de la art. 241 CP RM. Răspunderea pentru desfășurarea unor genuri de activitate, permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat, poate fi doar cea stabilită la alin. 4 art. 10 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi.

Desfășurarea activității de întreprinzător fără licență nu se regăsește în dispoziția de la lit. b) art. 125 CP RM. În astfel de cazuri, răspunderea se aplică în baza alin. (4) art. 263 din Codul contravențional. În asemenea cazuri, nu este exclusă nici aplicarea unei norme care este specială în raport cu alin. (4) art. 263 din Codul contravențional (de exemplu: lit. l) art. 169, art. 179, alin. (1)-(3) art. 197, art. 248, alin. (2) art. 277¹, alin. (2) art. 284, alin. (1) art. 293² sau altele din Codul contravențional). De asemenea, poate fi aplicat art. 214 sau 245⁶ CP RM. Calificarea desfășurării activității de întreprinzător fără licență în baza art. 241 CP RM (coroborat cu lit. b) art. 125 CP RM) ar însemna nu altceva decât aplicarea prin analogie a legii penale, interzisă de alin. (2) art. 3 CP RM.

Nerespectarea condițiilor prevăzute de licență este pasibilă, eventual, de sancțiunea stabilită la lit. f) alin. (2) art. 21 al Legii privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător.

Sub aspectul formei faptei prejudiciabile, modalitatea normativă prevăzută la lit. c) art. 125 CP RM presupune săvârșirea unei inacțiuni, succedată de comiterea unei acțiuni. Prin „altă unitate”, în sensul lit. c) art. 125 CP RM, trebuie de înțeles subdiviziunea unei persoane juridice (alta decât filiala, reprezentanța, sucursala, secția, magazinul, depozitul sau unitatea comercială), situată în afara locului de reședință de bază a acestei persoane juridice, care exercită unele dintre atribuțiile acesteia și care este pasibilă de înregistrare de stat. Sucursalele, secțiile, magazinele, depozitele, unitățile comerciale sau alte asemenea unități, menționate la lit. c) art. 125 CP RM, sunt pasibile anume de înregistrare de stat, nu de autorizare.

Sub aspectul formei faptei prejudiciabile, modalitatea normativă prevăzută la lit. d) art. 125 CP RM presupune îmbinarea acțiunii cu inacțiunea sau cu altă acțiune. Calificarea suplimentară în baza art. 361 CP RM nu este necesară în cazul utilizării unor coduri fiscale străine sau plastografiate în contextul desfășurării activității de întreprinzător.

Doar în ipoteza specificată la lit. b) art. 125 CP RM făptuitorul desfășoară activitatea de întreprinzător care nu este pasibilă de înregistrare de stat. Dimpotrivă, în ipotezele consemnate la lit. a) și c) art. 125 CP RM făptuitorul desfășoară activitatea de întreprinzător care este pasibilă de înregistrare de stat. Cât privește ipoteza prevăzută la lit. d) art. 125 CP RM, făptuitorul desfășoară activitatea de întreprinzător deja după ce a parcurs procedura de înregistrare de stat.

Infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM sunt infracțiuni prelungite, nu infracțiuni continue.

Dacă subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM are intenția determinată simplă de a obține un profit în proporții mari sau deosebit de mari, intenție pe care nu o poate realiza din cauze independente de voința lui, atunci fapta trebuie calificată ca tentativă la una dintre infracțiunile specificate la alin. (1) sau la lit. f) alin. (2) art. 241 CP RM, indiferent de mărimea profitului obținut în realitate. Dacă făptuitorul manifestă intenție determinată alternativă sau intenție nedeterminată, calificarea trebuie făcută nu în funcție de orientarea intenției (întrucât nu este cu puțință a o particulariza), dar în funcție de mărimea profitului obținut în mod efectiv.

Pentru a fi atestată consumarea infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM este necesară întrunirea următoarelor două condiții: a) să fie comise toate actele care alcătuiesc seria de acte preconizate, cuprinse de intenția făptuitorului; b) să fie obținut în întregime profitul în proporții mari sau deosebit de mari preconizat, cuprins de intenția făptuitorului.

Spre deosebire de infracțiunile specificate la art. 190 CP RM, cele prevăzute la art. 241 CP RM nu presupun comiterea sustragerii, a înșelăciunii sau a abuzului de încredere (cu excepția unei situații prevăzute la lit. d) art. 125 CP RM – „desfășurarea acestei activități cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate”, când se atestă înșelăciune).

Capitolul 4 „Latura subiectivă și subiectul infracțiunilor de practicare ilegală a activității de întreprinzător” este dedicat analizei elementelor constitutive subiective ale infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM. La fel, sunt examinate agravantele acestor infracțiuni.

În această ordine de idei, menționăm că nici intenția indirectă, nici imprudența (concretizată în încredere exagerată sau în neglijență) nu pot caracteriza vinovăția manifestată în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM. Scopul acestor infracțiuni constă în asigurarea unei surse permanente de venituri. Se ajunge la concluzia că este oportună substituirea în art. 241 CP RM a sintagmei „unui profit” prin sintagma „unor venituri”.

Interesul material reprezintă motivul exclusiv sau dominant al infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM. În acele cazuri când interesul material constituie motivul dominant, acesta este secundat de un alt motiv. Motivul secundar al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM îl constituie: teama făptuitorului de a-și asuma statutul de întreprinzător; năzuința făptuitorului de a nu fi identificat etc.

Infracțiunile specificate la art. 241 CP RM nu pot fi comise de o persoană juridică în ipoteza: a) desfășurării activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate (lit. a) art. 125 CP RM);

b) desfășurării activității de întreprinzător prin intermediul sucursalelor neînregistrate în modul stabilit de legislație (lit. c) art. 125 CP RM). Persoana juridică cu scop nelucrative (necomercial), care desfășoară activitatea de întreprinzător, poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM.

Vârsta minimă a persoanei pasibile de răspundere în baza art. 241 CP RM este în unele cazuri de 16 ani, iar în alte cazuri de 18 ani.

Numai în unele cazuri subiectul infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM are o calitate specială. Subiect al acestor infracțiuni este persoana care desfășoară nemijlocit activitatea de întreprinzător.

Infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM nu sunt infracțiuni presupunând o pluralitate naturală de făptuitori.

În cazurile în care subiectul infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM are o calitate specială, circumstanța agravantă prevăzută la lit. b) alin. (2) art. 241 CP RM presupune doar ipoteza săvârșirii infracțiunii de doi sau mai mulți coautori. Dacă însă acest subiect nu are o calitate specială, circumstanța agravantă consemnată la lit. b) alin. (2) art. 241 CP RM presupune trei ipoteze: a) săvârșirea infracțiunii de doi sau mai mulți coautori; b) săvârșirea infracțiunii de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne; c) săvârșirea infracțiunii de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane, care nu întrunește aceste semne.

În situațiile în care subiectul infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM are o calitate specială, persoanele care nu au această calitate, însă care au participat la săvârșirea infracțiunilor în cauză, vor răspunde în baza alin. (3), (4) sau (5) art. 42 și art. 241 CP RM.

Practicarea ilegală a activității de întreprinzător, soldată cu obținerea unui profit în proporții mari, săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală, trebuie calificată în baza lit. b) alin. (2) art. 241 CP RM. În plus, la individualizarea pedepsei poate fi luată în considerare dispoziția de la lit. c) alin. (1) art. 77 CP RM.

Nu întotdeauna răspunderea persoanelor care săvârșesc infracțiunea specificată la lit. b) alin. (2) art. 241 CP RM poate fi pusă în dependență de mărimea integrală a profitului obținut de întregul grup, în toate episoadele infracționale. Este necesar ca această răspundere să fie limitată doar la episoadele care au fost executate cu participarea nemijlocită a persoanelor respective.

În ipoteza prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 241 CP RM, subiect al infracțiunii poate fi doar acea persoană publică care posedă calitatea de persoană cu funcție de răspundere. Calificarea faptei conform lit. c) alin. (2)

art. 241 CP RM exclude aplicarea art. 327 sau 335 CP RM ori a art. 312 din Codul contravențional. În situația în care practicarea ilegală a activității de întreprinzător, soldată cu obținerea unui profit în proporții mari, este însoțită de excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, soluția de calificare este: art. 241 (cu excepția lit. c) alin. (2)) și art. 328 CP RM sau art. 313 din Codul contravențional.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Ca o trecere în revistă a obiectivelor realizate în cadrul investigației noastre, se impun următoarele **concluzii generale**:

1) fiecare dintre semnele constitutive ale noțiunii „activitate de întreprinzător”, formulate în art. 1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, are un caracter necesar, însă nu și suficient. În lipsa oricăruia dintre aceste semne, activitatea nu poate fi considerată activitate de întreprinzător;

2) calificarea desfășurării activității de întreprinzător fără licență în baza art. 241 CP RM (coroborat cu lit. b) art. 125 CP RM) ar însemna aplicarea prin analogie a legii penale, interzisă de alin. (2) art. 3 CP RM;

3) doar în ipoteza specificată la lit. b) art. 125 CP RM făptuitorul desfășoară activitatea de întreprinzător care nu este pasibilă de înregistrare de stat. Dimpotrivă, în ipotezele consemnate la lit. a) și c) art. 125 CP RM făptuitorul desfășoară activitatea de întreprinzător care este pasibilă de înregistrare de stat. Cât privește ipoteza prevăzută la lit. d) art. 125 CP RM, făptuitorul desfășoară activitatea de întreprinzător deja după ce a parcurs procedura de înregistrare de stat;

4) pentru a se atesta consumarea infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM este necesară întrunirea următoarelor condiții: a) comiterea tuturor actelor care alcătuiesc seria de acte preconizate, cuprinse de intenția făptuitorului; b) obținerea în întregime a profitului în proporții mari sau deosebit de mari preconizat, cuprins de intenția făptuitorului;

5) aplicarea, pentru activitățile interzise pe teritoriul Republicii Moldova, a sancțiunii stabilite la alin. 4 art. 10 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi trebuie să excludă aplicarea art. 241 CP RM (coroborat cu lit. b) art. 125 CP RM);

6) scopul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM constă în asigurarea unei surse permanente de venituri;

7) persoana juridică nu poate fi subiect al infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM în ipoteza: a) desfășurării activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate (lit. a) art. 125 CP RM);

b) desfășurării activității de întreprinzător prin intermediul sucursalelor neînregistrate în modul stabilit de legislație (lit. c) art. 125 CP RM);

8) vârsta minimă a persoanei pasibile de răspundere în baza art. 241 CP RM este în unele cazuri de 16 ani, iar în alte cazuri de 18 ani;

9) în cazurile în care subiectul infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM are o calitate specială, circumstanța agravantă prevăzută la lit. b) alin. (2) art. 241 CP RM presupune doar ipoteza săvârșirii infracțiunii de doi sau mai mulți coautori;

10) în ipoteza prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 241 CP RM, subiect al infracțiunii poate fi doar acea persoană publică care posedă calitatea de persoană cu funcție de răspundere.

Problema științifică importantă rezolvată rezidă în interpretarea prevederilor art. 241 CP RM, ceea ce a condus la clarificarea pentru practicienii și teoreticienii din domeniul dreptului penal a condițiilor în care acest articol devine aplicabil, în vederea calificării corecte a faptelor infracționale în corespundere cu art. 241 CP RM.

Aportul nostru la ridicarea gradului de investigație a celor mai controversate probleme ale științei și practicii dreptului penal vizând infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM se exprimă în: stabilirea conținutului obiectului juridic și al obiectului imaterial ale acestor infracțiuni; identificarea conținutului laturii obiective a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM; relevarea trăsăturilor ce caracterizează vinovăția, motivul și scopul acestor infracțiuni; circumstanțierea caracteristicilor subiectului infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM; identificarea criteriilor de disociere a infracțiunilor specificate la art. 241 CP RM în raport cu faptele incriminate la art. 190, 241¹, 242, 244, 244¹ și altele din Codul penal; evidențierea convergențelor și divergențelor dintre art. 241 CP RM și unele norme nepenale, relevabile în procesul de apărare a ordinii de drept împotriva practicării ilegale a activității de întreprinzător; semnalarea deficiențelor de ordin tehnico-legislativ de care suferă dispozițiile art. 125 și 241 CP RM, precum și ale art. 263 din Codul contravențional; formularea de recomandări menite să contribuie la îmbunătățirea calitativă a dispozițiilor art. 125 și 241 CP RM etc.

În legătură cu investigațiile întreprinse în cadrul tezei, venim cu un șir de **recomandări** ce pot fi luate în considerare la perfecționarea legislației penale:

1) substituirea în art. 241 CP RM a sintagmei „unui profit” cu sintagma „unor venituri”;

2) modificarea dispoziției de la lit. b) art. 125 CP RM: locuțiunea „desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație” să fie modificată

după cum urmează: „desfășurarea activității de întreprinzător fără licență, în cazul când aceasta este obligatorie”;

3) excluderea din dispoziția de la lit. d) art. 125 CP RM a îmbinării de cuvinte „comerciale și de fabrică”;

4) excluderea cuvintelor „sau bancară” din art. 242 CP RM;

5) excluderea, din partea finală a dispoziției de la alin. (1) art. 263 din Codul contravențional, a cuvintelor „ori cu act de înregistrare declarat nevalabil”;

6) excluderea alineatului (8) din art. 263 din Codul contravențional;

7) excluderea art. 290 din Codul contravențional.

Avantajele acestor recomandări sunt următoarele:

a) s-ar preveni admiterea erorilor judiciare care, la moment, sunt generate de interpretarea defectuoasă a prevederilor art. 125 și 241 CP RM, precum și ale art. 263 din Codul contravențional;

b) recomandările înaintate ar contribui la soluționarea unor controverse din teoria dreptului penal cu privire la calificarea faptelor în baza art. 241 CP RM (de exemplu, a celei privind scopul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM);

c) impactul asupra economiei naționale ar consta în reducerea costurilor legate de rejudecarea cauzelor ca urmare a recalificării din art. 241 CP RM în art. 190, 241¹, 244, 244¹ sau altele din Codul penal, ori viceversa.

Planul de cercetări de perspectivă include următoarele repere:

1. Analiza juridico-istorică, secundată de examinarea aprofundată în planul dreptului comparat a infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM;

2. Estimarea eficacității pedepselor aplicate pentru infracțiunile specificate la art. 241 CP RM.

3. Elaborarea proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție consacrate practicii de aplicare a răspunderii penale pentru infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM.

4. Studiarea oportunității dezincriminării faptelor prevăzute la art. 241 CP RM.

BIBLIOGRAFIE:

1. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005.
2. Băbălău D. *Obiectul juridic al infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal: aspecte introductive*. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr. 8, p. 18-25.
3. Băbălău D. *Noțiunea „activitatea de întreprinzător” în contextul infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal*. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr. 9, p. 42-47; nr. 10, p. 59-65.
4. Băbălău D. *Unele considerații privind obiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal*. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr. 11, p. 47-52; nr. 12, p. 44-49.
5. Băbălău D. *Practicarea ilegală a activității de întreprinzător: modalitatea normativă prevăzută la lit. a) art. 125 din Codul penal*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”. Chișinău: CEP USM, 2016, nr. 8, p. 126-133.
6. Băbălău D. *Infracțiunile prevăzute la art. 241 din Codul penal al Republicii Moldova: momentul de consumare, urmările prejudiciabile și legătura de cauzalitate*. În: Актуальные научные исследования в современном мире: XVI Международная научная конференция (26-27 августа 2016 г., Переяслав-Хмельницкий). Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2016, Вып. 8, ч. 1, p. 112-125.
7. Băbălău D. *Practicarea ilegală a activității de întreprinzător: modalitățile normative prevăzute la lit. c) și d) art. 125 din Codul penal al Republicii Moldova*. În: Актуальные научные исследования в современном мире: XVI Международная научная конференция (26-27 августа 2016 г., Переяслав-Хмельницкий). Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2016, Вып. 8, ч. 1, p. 125-134.
8. Băbălău D. *Obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal*. În: Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională. Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice. Științe economice. Chișinău, 2016, p. 76-80.
9. Băbălău D. *Răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător: Monografie*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016.
10. Berliba V., Cojocar R. *Semne obiective ale infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător*. În: Revista de științe penale. Ediție specială, 2008-2009, p. 11-27.
11. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A. Barbăneagră*. Chișinău: ARC, 2003.
12. Iacuboi V. *Necesitatea apărării penale a relațiilor sociale cu privire la licențiere*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis”. Seria „Științe sociale”, 2007, nr. 3, p. 134-138.

13. Iacuboi V. *Pericolul social al faptelor săvârșite în sfera activității de întreprinzător*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis”. Seria „Științe sociale”, 2007, nr. 6, p. 128-132.
14. Iacuboi V. *Practicarea ilegală a activității de întreprinzător: reglementarea răspunderii conform codurilor penale ale unor state din spațiul CSI*. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr. 12, p. 58-62.
15. Iacuboi V. *Obiectul juridic special al infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis”. Seria „Științe sociale”, 2008, nr. 1, p. 96-102.
16. Iacuboi V. *Delimitarea infracțiunii prevăzute la art. 241 „Practicarea ilegală a activității de întreprinzător” din Codul penal de faptele prevăzute la art. 162 „Desfășurarea ilegală a activității de întreprinzător” din Codul cu privire la contravențiile administrative*. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 4, p. 56-61.
17. Spalatu V. *Profitul în proporții mari și deosebit de mari obținut în urma practicării ilegale a activității de întreprinzător*. În: Avocatul Poporului, 2009, nr. 1, p. 21-24.
18. Stati V. *Practicarea ilegală a activității de întreprinzător (art. 241 CP RM): aspecte teoretice și practice*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2014, nr. 3, p. 279-289.
19. Ulianoschi Gh., Băbălu D. *Practicarea ilegală a activității de întreprinzător: modalitatea normativă specificată la lit. b) art. 125 din Codul penal*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”. Chișinău: CEP USM, 2016, nr. 8, p. 231-242.
20. Аистова Л.С. *Незаконное предпринимательство*. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2002.
21. Аистова Л.С. *Незаконное предпринимательство и смежные составы*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной прокуратуры РФ, 2005.
22. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. *Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – час визначитися зі стратегією розвитку*. În: Вісник Асоціації кримінального права України, 2015, № 2, p. 215-263.
23. Лантінов Я.О. *Кримінальна відповідальність за порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю за ст. 202 Кримінального кодексу України*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 2004.
24. Яни П.С. *Цивилистический анализ при установлении признаков незаконного предпринимательства*. În: Цивилист, 2009, № 4, p. 25-30.

ADNOTARE

Băbălău Denis, „Răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător”, teză de doctor în drept la specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal. Chișinău, 2017

Teza cuprinde: Introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 354 titluri, 160 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 9 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: practicarea ilegală a activității de întreprinzător; profit; venituri; înregistrare; genuri de activitate interzise de legislație; mărci; coduri fiscale; două sau mai multe persoane; folosirea situației de serviciu.

Domeniul de studiu. Lucrarea este axată pe una dintre cele mai complexe și actuale probleme ale Părții Speciale a Dreptului penal: răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător.

Scopul tezei de doctorat: aprofundarea concepției de aplicare a răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art. 241 CP RM.

Obiectivele: identificarea conținutului noțiunii „activitate de întreprinzător” utilizate în art. 125 și 241 CP RM; relevarea ipotezelor în care subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 CP RM are o calitate specială; determinarea condițiilor în care devin aplicabile dispozițiile de la lit. b) și c) alin. (2) art. 241 CP RM etc.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute. Caracterul novator al lucrării este determinat de faptul că în cadrul acesteia sunt propuse noțiuni, teze, concepții, care pun într-o nouă lumină unele dintre cele mai controversate probleme ce țin de aplicarea răspunderii în baza art. 241 CP RM. Originalitatea rezultatelor obținute de autor constă în faptul că sunt investigate cele mai controversate probleme ale științei și practicii dreptului penal cu privire la faptele infracționale incriminate la art. 241 CP RM.

Problema științifică importantă rezolvată rezidă în interpretarea prevederilor art. 241 CP RM, ceea ce a condus la clarificarea pentru practicienii și teoreticienii din domeniul dreptului penal a condițiilor în care acest articol devine aplicabil, în vederea calificării corecte a faptelor infracționale în corespundere cu art. 241 CP RM.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. În baza investigațiilor efectuate s-a constatat existența unor hiaturi și carențe de ordin normativ, precum și numărul redus de lucrări consacrate materiei cercetate, fapt ce împiedică aplicarea și interpretarea corectă a prevederilor art. 241 CP RM. În vederea înlăturării acestor neajunsuri, comunității științifice îi sunt înaintate concluzii și recomandări de perfecționare a cadrului normativ.

Implementarea rezultatelor științifice. Acestea sunt aplicabile în activitatea practică a organelor de drept, în special în ce privește interpretarea și aplicarea corectă a prevederilor art. 241 CP RM. De asemenea, ele pot fi utile la elaborarea de publicații științifice cu caracter de îndrumare pentru cadrele didactice, studenți, masteranzi, doctoranzi.

РЕЗЮМЕ

Бэблэу Денис, «Уголовная ответственность за незаконное занятие предпринимательской деятельностью», диссертация на соискание ученой степени доктора права. Специальность 554.01 – Уголовное право и уголовно-исполнительное право. Кишинэу, 2017

Диссертация содержит: Введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 354 наименований, 160 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 9 научных работах.

Ключевые слова: незаконное занятие предпринимательской деятельностью; прибыль; доходы; регистрация; виды деятельности, запрещенные законодательством; товарные знаки; фискальные коды; двое или более лиц; использование служебного положения.

Область исследования. Работа посвящена исследованию одной из самых сложных и актуальных проблем Особенной части Уголовного права: уголовной ответственности за незаконное занятие предпринимательской деятельностью.

Цель исследования заключается во всестороннем рассмотрении концепции применения ответственности за деяния, предусмотренные ст. 241 УК РМ.

Задачи исследования: определение содержания понятия «предпринимательская деятельность», используемого в ст. 125 и 241 УК РМ; определение ситуаций, в которых субъект преступлений, предусмотренных ст. 241 УК РМ, является специальным и т.д.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов. Инновационный характер работы определяется тем, что она содержит понятия, тезисы, концепции, которые представляют в новом свете некоторые из наиболее дискуссионных вопросов относительно применения ст. 241 УК РМ. Оригинальность полученных результатов состоит в том, что исследованы наиболее спорные вопросы, касающиеся данных преступлений.

Научная задача особой важности нашедшая решение заключается в толковании положений ст. 241 УК РМ, что способствовало уяснению, так необходимо теоретикам и практическим работникам в сфере уголовного права, условий при которых может применяться данная статья, с целью правильной квалификации преступных деяний в соответствии со ст. 241 УК РМ.

Теоретическая значимость и практическая применимость. Ценность диссертации состоит в предложенных выводах и рекомендациях законодательного характера, разработка которых направлена на оптимизацию деятельности в сфере установления и применения уголовной ответственности за преступления, предусмотренные ст. 241 УК РМ.

Апробация результатов диссертационного исследования. Полученные результаты используются в учебном процессе, а также могут быть применены в практической деятельности правовых органов, особенно при квалификации деяний, предусмотренных ст. 241 УК РМ.

ANNOTATION

Babalau Denis, „Penal liability for illegal practice of entrepreneurial activity”, doctoral thesis in law on specialty 554.01 – Penal and penal executional law. Chisinau, 2017

The thesis includes: Introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 354 titles, 160 basic text pages. The achieved results are published in 9 scientific papers.

Keywords: the illegal practice of entrepreneurial activity; profit rate; income; registration; activities prohibited by law; brands; tax codes; two or more persons; using official position.

Field of study. This paper focuses on one of the most actual and complex issue of the Special Part of the Penal law: the penal liability for illegal practice of entrepreneurial activity.

The purpose of the doctoral thesis: expanding the concept of applying the penal liability for offences referred to at art. 241 PC RM.

Objectives: to identify the content elements of the concept of „entrepreneurial activity” used in art. 125 and art. 241 PC RM; presenting the suppositions which underlie the subject of the offences referred to at art. 241 PC RM to have a special quality; to establish the conditions under which the provisions of lett. b) and lett. c) par. (2) art. 241 PC RM become applicable etc.

The scientific novelty and the originality of the achieved results. The novelty of the paper is determined by the fact that within are proposed notions, theses, concepts that put in a new light some of the most controversial issue related to the application of penal liability for offences set forth at art. 241 PC RM. The originality of the obtained results consists in the necessity of investigating the most controversial issues of the penal law science and practice with regard to the offences in question.

The important scientific problem resolved consists in interpretation of the provisions of art. 241 PC RM, which led to the clarification for theorists and practitioners in the field of penal law on the applicability terms of this article, in order to make sure the offences are qualified properly in accordance with the provisions of art. 241 PC RM.

The theoretical importance and the applicability value of the paper. Based on the conducted investigations, there was revealed several shortages and deficiencies of regulatory nature, as well as the inadequacy of scientific works dedicated to the investigated matter. This situation prevents the correct application and interpretation of the provisions of art. 241 PC RM. To overcome these shortcomings, to the scientific community are submitted a series of conclusions and recommendations to improve the regulatory framework.

The implementation of the obtained scientific results. The results are applicable in the practice of law enforcement bodies, in particular with regard to the interpretation and proper application of art. 241 PC RM. Also, the obtained results can be considered in the development of scientific works as guidelines for teachers, students, master and doctoral students.

BĂBĂLĂU Denis
RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU PRACTICAREA ILEGALĂ A
ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal
Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 10.04.2017
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 1,75.

Formatul 60×84 ¹/₁₆
Tirajul 50 ex.
Comanda nr. 194.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A.Mateevici, 60. Chișinău, MD 2009